

Петро ХРЯПІНСЬКИЙ,
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального права та правосуддя
Запорізького національного університету

ЗАОХОЧЕННЯ ПРАВОМІРНОЇ ПОВЕДІНКИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Ключові слова: стимул; обмеження; позитивне стимулювання; правомірна поведінка; норми-стимули; норми-заборони; заохочувальні норми; виключення; звільнення; пом'якшення кримінально-правового обтяження.

Законодавча регламентація заохочення правомірної поведінки є фундаментом і перспективним напрямом кримінально-правової політики України. В затвердженій Указом Президента України від 8 квітня 2008 року № 311/2008 Концепції реформування кримінальної юстиції України зазначається, що в основу реформування кримінальної юстиції мають бути покладені багатовікові національні традиції правотворення і судівництва, положення вітчизняного права, перевірені часом і виправдані практикою, прогресивні інститути правових систем держав Європейського Союзу, нор-

ми міжнародного права, а саме: верховенство права, гуманізація законодавства у сфері кримінальної юстиції; поєднання захисту прав особи і забезпечення публічних інтересів, цілісність та закінченість (функціональна завершеність) регламентації діяльності суб'єктів кримінальної юстиції [1]. Стимулювання правомірної поведінки, як і протидія злочинності, є складною й багатогранною проблемою. На відміну від пильної уваги до питань протидії злочинності в цілому, кримінально-правової боротьби з окремими видами злочинів, питання заохочення правомірної поведінки поки що нена-

лежним чином висвітлені у наукових дослідженнях. Це пояснюється сталим поглядом на кримінальне законодавство як на винятково публічно-охоронну галузь у системі вітчизняного законодавства, що встановлює, які суспільно небезпечні діяння є злочинами і які покарання підлягають застосуванню до осіб, що їх вчинили [2, 12].

Комплексному дослідженню заохочення правомірної поведінки у кримінальному законодавстві не піддавалось. Окремі питання зазначеної проблеми досліджувались у роботах українських і російських криміналістів: П.П. Андрушка, М.І. Бажанова, Ю.В. Бауліна, В.І. Борисова, В.М. Галкіна, Ю.В. Голика, В.В. Голіни, Л.В. Головка, О.О. Дудорова, В.К. Дуюнова, В.О. Єлеонського, А.В. Єндольцової, І.Е. Звечаровського, О.Ф. Ковітіді, В.М. Кудрявцева, В.М. Куца, В.Т. Маляренка, М.І. Мельника, А.А. Музики, О.В. Наден, В.О. Навроцького, З.А. Рібака, Р.А. Сабітова, А.Ф. Сизого, В.В. Скибицького, В.В. Сташиса, А.Х. Степанюка, В.Я. Тація, І.А. Тарханова, В.П. Тихого, П.Л. Фріса, М.І. Хавронюка, В.І. Шакуна й інших. На теоретичних та прикладних положеннях досліджень цих правників і ґрунтується авторське бачення заохочення правомірної поведінки у кримінальному законодавстві.

Метою цієї статті є виділення і дослідження кримінально-правового інструментарію заохочення правомірної і соціально-корисної поведінки у сфері дії кримінального законодавства України.

Дослідження проблеми заохочення правомірної поведінки у кримінальному законодавстві має велике теоретичне та практичне значення, що полягає у виокремленні, апробації і закріпленні на законотворчому та правозастосовному рівнях високоефективних правових засобів, знарядь і способів, що активно впливають на правосвідомість осіб у напрямках: а) дотримання кримінально-правових заборон; б) використання суб'єктивних прав у протидії суспільно небезпечним і злочинним проявам; в) здійснення позитивної посткримінальної поведінки; г) досягнення цілей кримінального покарання. Прийнято вважати, що правове стимулювання полягає у різноманітному впливі на свідомість особистості, що формує правомірну, соціально корисну поведінку, у якій

діалектично поєднуються суспільні й особисті потреби та інтереси. В.М. Кудрявцев з цього приводу зазначає: стимулюючий вплив права полягає у юридичному визнанні, забезпеченні й захисті правомірних вчинків, корисних для суспільства, у їх вслякому заохоченні [3, 31–32]. Такий підхід до сутності стимулювання є найпоширенішим, але не загальноновизнаним. Позиції дослідників із зазначеного питання залежно від обсягу правового інструментарію, що використовується з метою стимулювання, розподілилися у трьох напрямках. Так, перша група дослідників вважає, що до стимулюючих заходів має належати весь комплекс юридичного інструментарію, яким володіє право як упорядник суспільних відносин (В.Н. Кудрявцев, В.В. Оксамитний, І.С. Самощенко, А.І. Марцев, С.В. Полубинська й інші). Друга група вчених дотримується позиції, що до стимулюючих належать як примусові (обов'язки, стягнення, заборони, покарання), так і заохочувальні засоби (права, пільги, привілеї, заохочення) (Ю.В. Голик, І.Е. Звечаровський, А.В. Наумов, Г.О. Петрова, І.А. Тарханов та інші). Як чинники стимулювання примусові засоби (заборонні норми. – П.Х.) розглядаються ними як спонукання, що стримують вчинення правопорушень, збуджувальні мотиви дотримання правових приписів. На основі цих поглядів Ю.В. Голик, І.А. Тарханов пропонують виділяти позитивне та негативне правове стимулювання [4, 15; 5, 35]. Третя група правників як стимулюючі визнає винятково позитивні засоби правового впливу – суб'єктивні права, правові пільги, привілеї, заохочення тощо (В.М. Баранов, О.В. Малько, В.О. Навроцький, В.С. Прохоров, В.В. Скибицький та інші). Прихильники цього погляду наголошують: сутність стимулювання не може полягати у тому, що особу примушують до тієї чи іншої поведінки під страхом покарання. Так, В.М. Баранов зазначає, що особливість способу впливу заохочувальної норми полягає у тому, що її основний адресат, – особа, дії якої стимулюються, – не може бути примушений до досягнення результатів, які заохочуються державою [6, 24].

Суперечки, що точаться навколо стимулювання, пояснюються величезним різноманіттям юридичного інструментарію, еле-

менти якого, взаємодіючи та комбінуючись між собою, беруть участь в правовому регулюванні та правовому впливі. У літературі неодноразово підкреслювалась різноплановість цих правових категорій [7, 32–33]. Правове регулювання більш вузьке та формально визначене поняття. Його можна визначити як спеціально-юридичний вплив, пов'язаний із встановленням визначених прав і обов'язків, правовими приписами про обов'язкову чи можливу поведінку, забезпеченням правовою відповідальністю. Правовий вплив, на відміну від регулювання, здійснюється на широкий спектр політичних, економічних, соціальних, психологічних та інших відносин, які безпосередньо правом не упорядковуються, але постійно відчують його дію [8, 55]. Стимулююча дія кримінального законодавства позначається, однак, на психологічному, виховному і соціальному рівнях. В основі стимулювання, як ґрунтовно зазначає І.Е. Звечаровський, знаходяться дві органічно пов'язані ознаки: 1) об'єктивність стимулу – він є зовнішнім фактором впливу на особу; 2) суб'єктивність стимулу – він є активатором практичної поведінки особи. «Все те, що приводить людей до діяльності, – наголошує цей дослідник, – у соціальному сенсі повинно пройти через їх голови. Будь-який зовнішній вплив тільки у процесі складної психічної діяльності, пов'язаної з системою потреб особистості, перетворюється у внутрішні спонукання до дії» [9, 74]. Відповідно до такого розуміння заохочення необхідно розглянути дію кримінальних норм на психологічно-мотиваційному рівні.

Теоретики права пропонують розглядати стимулювання у декількох ракурсах. «Не кажучи вже про те, – зазначає С.С. Алексєєв, – що стимулювання присутнє на інформаційному і ціннісно-орієнтовному впливі, воно, як і примус, характеризує в основному іншу площину, – власне кажучи, юридичний вплив, тобто правове регулювання. Саме тут, у межах аналізу правового регулювання, якщо пов'язувати стимулювання і примус з різноманітним юридичним інструментарієм, розгляд цих засобів впливу на волю й свідомість людини становить значну наукову цінність. Інформаційний і ціннісно-орієнтовний вплив, з одного боку, примус і стимулю-

вання – з другого, неможливо досліджувати в одному ряду: частково перехреснюючись, вони відносяться до різних зрізів правового впливу» [10, 146].

Заохочення правомірної поведінки у кримінальному законодавстві відбувається на психологічно-мотиваційному рівні. Його визначення здійснюється через такі психологічні категорії, як стимулювання, збудження, спонукання тощо. «Стимулюючі норми кримінального права, – слушно підкреслює В.О. Навроцький, – заохочують громадян до поведінки, бажаної для держави і суспільства. Одні з них містяться в статтях Загальної частини (норми, що усувають злочинність діяння, добровільну відмову, дієве каяття), інші – у статтях Особливої частини (норми про звільнення від кримінальної відповідальності при позитивній посткримінальній поведінці)» [11, 72].

Під заохоченням у кримінальному законодавстві, на наш погляд, необхідно розуміти винятково позитивний процес, збуджувальний фактор, формування спонукання, прагнення до правомірної, соціально корисної поведінки. «Стимулювати, – вказує О.В. Малько, – значить спонукати, обумовлювати активацію стану системи, заохочувати» [12, 135–136]. На відміну від «норм-стимулів», «норми-заборони» відіграють роль антистимулу – гальмівного фактора, що обмежує особу у визначених законом рамках поведінки, забороняють вчиняти суспільно небезпечні діяння під страхом кримінального покарання. Дихотомія «дозвіл – заборона», «позитивне – негативне», «заохочення – покарання» у свідомості існує як структура психічної активності людини. Видатний фізіолог В.М. Бехтерев вказував на заборони та стимули як вирішальні фактори впливу на мозок людини. «По відношенню до діянь та вчинків людини, – писав він, – є соціальні гальма у вигляді заборон з боку старших у родині, з боку тих, хто має владу, з боку звичаїв, правил порядності, моди, законів, суспільної думки. Ці гальма накладають відповідні обмеження на людину, примушують її триматися у межах, не допускати конфліктів з оточуючим середовищем, а де вони з'явилися – до можливого їх обмеження та упередження на майбутнє. З другого боку, поряд з гальмами є й

соціальні стимули у вигляді хвали старших, високої оцінки вчинків, суспільних думок та інших заохочувальних заходів різного роду. Саме ці стимули й спонукають людину до діяльності на користь інших, на користь суспільства у цілому, іноді навіть зашкоджуючи своїм особистим інтересам» [13, 304].

Особливість кримінально-правового стимулювання полягає в активному цілеспрямованому психологічному впливі на свідомість і волю особи з метою виконання завдань кримінального законодавства. Спрямованість на досягнення завдань кримінального законодавства обов'язково обумовлюється органічним поєднанням особистих і суспільних інтересів, що безпосередньо об'єктивізується у дотриманні кримінально-правових приписів. Правомірність та соціальна корисність правової поведінки загалом, і зокрема кримінальної, – визначальна умова дотримання правопорядку. Сталим є погляд на правомірну поведінку як діяльність особи, що узгоджується із правовими приписами. Діючи правомірно у сфері кримінальних правовідносин, особа узгоджує (співвідносить) свою поведінку з правовими вимогами і виявляє вільний вибір між різними варіантами можливої поведінки. Вибір правомірного варіанта поведінки забезпечує особі різнопланову державну підтримку: інші суб'єкти права зобов'язані сприяти таким діям, не втручатися в них, у разі невиконання ними своїх обов'язків держава застосовує примус, відновлює порушене право правомірно діючої особи тощо. Відтак, правомірна кримінально-правова поведінка як юридичний факт має наслідком не просто виникнення правовідносин, а певний комплекс засобів правового впливу, спрямований на виникнення, розвиток, стимулювання правомірної поведінки як форми гармонійного співіснування інтересів особи та суспільства. Як правило, правомірна поведінка є соціально корисним проявом активності особи [14, 87; 15, 13].

Правомірна кримінально-правова поведінка, що виражається у дотриманні кримінально-правових приписів, існує як певний правовий стан, обмежений дією у часі кримінально-правових норм. Протиправна кримінально-правова поведінка, на-

впаки, за загальним правилом, є швидкоплинним процесом, що обмежується часом вчинення злочину. За даними соціально-правових досліджень, з усіх видів правомірної поведінки на частку кримінально-правової припадає понад 95% випадків поведінки у вигляді виконання кримінально-правових заборон [16, 15]. Функціональна спрямованість заохочення полягає у стимулюванні правомірної та суспільно корисної поведінки особи у сфері кримінально-правового регулювання. «Заохочення, – вказує О.В. Малько, – виступають найпотужнішими стимулюючими факторами, сильніше за інші, як правило, формують зацікавленість суб'єктів у визначеній поведінці, утворюючи для них режим найбільшого сприяння» [17, 73]. Кримінальний закон не тільки спрямовує осіб на здійснення суб'єктивних прав на необхідну оборону, крайню необхідність, затримання особи, яка вчинила злочин, тощо, але й стимулює (заохочує) осіб, які вчиняють або вчинили злочин, добровільно відмовитися від доведення злочину до кінця, відвернути чи відшкодувати суспільно небезпечні наслідки свого злочину, визнати свою провину, дієво покаятися, примиритися з потерпілим задля здійснення основного завдання. На наш погляд, кримінально-правове заохочення суспільно корисної, правомірної поведінки здійснюється шляхом: 1) виключення кримінальної відповідальності; 2) звільнення від кримінальної відповідальності чи покарання; 3) пом'якшення призначеного покарання чи його відбування.

Виключення кримінальної відповідальності є юридичним віддзеркаленням особливої соціальної цінності та державної оцінки свідомих і вольових вчинків, спрямованих на протидію злочинам і суспільно небезпечним посяганням. Здійснення обставин, що виключають злочинність діяння, завжди пов'язані з завданням необхідної і достатньої шкоди правоохоронним інтересам. Слушно зауважує Ю.В. Баулін, що ці обставини є вчинками, пов'язаними з дозволенним завданням шкоди об'єктам кримінально-правової охорони. Така поведінка має юридичне значення і у цьому зв'язку в силу об'єктивної необхідності підлягає правовій регламентації, у чому зацікавлені і окремі громадяни, і суспільство, і держава [18, 27].

Слід виокремити найвищу соціальну цінність та корисність правомірної поведінки, що має на меті протидію організованій злочинності чи окремим злочинним проявам (суспільно небезпечним посяганням): необхідну оборону (ст. 36 КК України), затримання особи, що вчинила злочин (ст. 38 КК України), виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 43 КК України). Така поведінка найбільш гармонійно збігається із завданнями кримінального законодавства: правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання злочинам (ч. 1 ст. 1 КК України). Щодо цього ґрунтовною є думка, що особливо цінна поведінка, коли в основі її спонукальних мотивів лежать заохочувальні норми. У цьому випадку суб'єкт передбачає наслідки свого діяння, знає позицію закону з цього питання. Всі ці норми покликані впливати на свідомість і волю суб'єктів таким чином, щоб останні прагнули без страху бути притягнутими до кримінальної відповідальності, здійснювати вчинки, пов'язані із завданням шкоди об'єктам кримінально-правової охорони, ґрунтуючись при цьому на суб'єктивному праві, правовому обов'язку або службовому повноваженні [18, 90]. Правова оцінка такої правомірної поведінки полягає у повному виключенні кримінального обтяження. Держава повинна здійснити передбачене кримінальним законом заохочення через уповноважені органи – суди. Заохочення забезпечується визначеною системою гарантій, а саме: право особи вимагати виключення кримінальної відповідальності, скасування всіх постановлених рішень, що обмежують зазначене право, правову відповідальність службових осіб, які не застосували заохочення за наявності підстав тощо.

Звільнення від кримінальної відповідальності – це передбачена законом відмова держави від застосування до особи, яка вчинила злочин, обмежень її певних прав і свобод, визначених КК України [19, 58]. Звільнення від кримінальної відповідаль-

ності більшість дослідників пов'язує, як правило, з остаточним виправданням державою особи, яка вчинила або вчиняє злочин, у разі добровільного й остаточного припинення вчинення злочину, якщо фактично вчинене нею діяння не містить складу іншого злочину (статті 17, 31 КК України). Звільненням від кримінальної відповідальності законодавець також стимулює суспільно корисну поведінку осіб, що вперше вчинили злочини відповідного ступеня тяжкості: 1) у зв'язку з дійовим каяттям (ст. 45 КК України); 2) у зв'язку з примиренням винного з потерпілим (ст. 46 КК України); 3) у зв'язку з передачею особи на поруки (ст. 47 КК України); 4) у зв'язку із зміною обстановки (ст. 48 КК України); 5) у зв'язку із закінченням строків давності (ст. 49 КК України); 6) неповнолітніх із застосуванням примусових заходів виховного характеру (ст. 97 КК України); 7) неповнолітніх у зв'язку із закінченням строків давності (ст. 106 КК України); 8) на підставі Закону України про амністію (ст. 86 КК України); 9) на підставі акта помилування (ст. 87 КК України) [20, 25–27].

Велике стимулююче значення мають шістнадцять видів спеціального звільнення від кримінальної відповідальності, передбачені у ч. 2 ст. 111, ч. 2 ст. 114, ч. 3 ст. 175, ч. 4 ст. 212, ч. 4 ст. 212-1, ч. 2 ст. 255, ч. 2 ст. 258-3, ч. 6 ст. 260, ч. 3 ст. 263, ч. 4 ст. 289, ч. 4 ст. 307, ч. 4 ст. 309, ч. 4 ст. 311, ч. 5 ст. 321, ч. 3 ст. 369, ч. 4 ст. 401 Особливої частини КК України. Необхідно підкреслити суспільну корисність і бажаність посткримінальної поведінки особи. Вона визначається спрямованістю поведінки особи на активну співпрацю з правоохоронними органами й органами правосуддя у напрямках: а) добровільного повідомлення про вчинений злочин; б) самовикриття у вчиненому злочині; в) викриття інших осіб, винних у вчиненні злочинів; г) нейтралізації, мінімізації, відшкодування суспільно небезпечних наслідків майнового (податки, збори, обов'язкові платежі, фінансові санкції, пені тощо) та немайнового характеру (міжнародний, ідеологічний, політичний тощо аспекти); г) вилучення з неконтрольованого обігу предметів зі спеціальним статусом обігу (предмети, що є носіями державної таємниці, наркотичні засоби, психотропні речовини, зброя, бойові припа-

си або вибухові пристрої); д) загального та спеціального попередження вчинення нових злочинів; е) виховного впливу на свідомість населення з метою формування законотвірної поведінки.

Під звільненням від покарання та його відбуття розуміють передбачені в КК України випадки незастосування судом до особи, винної у вчиненні злочину, покарання або припинення подальшого її відбуття у разі бездоганної поведінки, сумлінного ставлення до праці, що у цілому свідчить про втрату нею суспільної небезпеки на момент постановлення вироку і не потребує застосування покарання. Як бачимо, законодавець ставить у пряму залежність позитивну посткримінальну поведінку засудженої особи з можливістю зняття або пом'якшення кримінально-правового обтяження.

Звільнення від відбуття призначеного покарання чи його пом'якшення, на відміну від звільнення від кримінальної відповідальності, застосовується тільки до вже засуджених осіб. Аналіз кримінально-правових приписів дає підстави виділити такі види звільнення від відбуття покарання та його пом'якшення, що стимулюють соціально корисну поведінку засудженого: 1) у зв'язку з втратою особою суспільної небезпеки (ч. 4 ст. 74 КК України); 2) у зв'язку із випробуванням, в тому числі неповнолітніх (статті 75, 104 КК України); 3) із застосуванням примусових заходів виховного характеру до неповнолітніх (статті 97, 105 КК України); 4) обставини, які пом'якшують призначене покарання: з'явлення із зізнанням, щире каяття або активне сприяння розкриттю злочину; добровільне відшкодування завданого збитку або усунення заподіяної шкоди; надання медичної допомоги потерпілому безпосередньо після вчинення злочину; вчинення злочину з перевищенням меж крайньої необхідності; виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації, поєднане з вчиненням злочину у випадках, передбачених КК України (пп. 1), 2), 2-1), 8), 9) ч. 1 ст. 66 КК України); призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, коли обставини, передбачені пп. 1), 2), 2-1), 8), 9) ч. 1 ст. 66 КК України, входять до сукупності пом'якшувачих обставин

(ч. 1 ст. 69 КК України); призначення покарання за наявності обставин, що пом'якшують покарання (ст. 69-1 КК України).

Звільнення від подальшого відбуття покарання чи його пом'якшення обумовлюється тим, що засуджений сумлінною поведінкою і ставленням до праці довів, що виправляється. Ця можливість з'являється не раніше фактичного відбуття визначеної частки призначеного покарання та полягає в: умовно-достроковому звільненні, у тому числі неповнолітніх (статті 81, 107 КК України); заміні невідбутої частини покарання більш м'яким (ст. 82 КК України). Дострокове зняття судимості також пов'язане із соціально корисною та правомірною поведінкою особи, яка повністю чи частково відбула призначене покарання. Закон вимагає, щоб «особа після відбуття покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі зразковою поведінкою і сумлінним ставленням до праці довела своє виправлення» (ч. 1 ст. 91 КК України). Привілейованим різновидом цієї норми є ч. 3 ст. 108 КК України, що вдвічі зменшує строки дострокового зняття судимості для осіб, які вчинили тяжкі й особливо тяжкі злочини у віці до вісімнадцяти років. Підставою дострокового зняття судимості є доведення особою свого виправлення зразковою поведінкою і сумлінним ставленням до праці, але вже у постпенітенціарний період. Виходячи зі змістовної єдності понять виправлення, слід дійти висновку, що і при знятті судимості суду необхідно отримати про особу таку інформацію, яка свідчила б саме про її успішну адаптацію [21, 286; 22].

Враховуючи викладене, доходимо висновку, що кримінально-правове заохочення є найбільш ефективним засобом стимулювання правомірної поведінки особи з метою виконання соціального завдання, визначеного у ст. 1 КК України, та передбачає виключення кримінальної відповідальності, звільнення від кримінальної відповідальності чи покарання і пом'якшення призначеного покарання чи його відбуття. Напрямими подальших розвідок заохочення (стимулювання) правомірної поведінки є вдосконалення та гуманізація окремих різновидів заохочувальних норм кримінально-го законодавства України.

Список використаних джерел:

1. Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів: указ Президента України № 311/2008 від 15 лютого 2008 року: [Електронний ресурс] // Офіційне інтернет-представництво Президента України. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/7703.html>
2. Кримінальне право України: Загальна частина: підруч. / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, Л.М. Кривоченко та ін.; за ред. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – [3-є вид., перероб. і доповн.]. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 496 с.
3. Кудрявцев В.Н. Правовое поведение: норма и патология: моногр. / Кудрявцев В.Н. – М.: Наука, 1982. – 236 с.
4. Голик Ю.В. Позитивные стимулы в уголовном праве (понятие, содержание, перспективы): научный доклад на соискание учен. степени докт. юрид. наук, выполняющий функции автореф. спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология; исполнительно-трудовое право» / Голик Ю.В. – Моск. гос. ун-т им. М.В. Ломоносова. – М., 1994. – 25 с.
5. Тарханов И.А. Поощрение позитивного поведения и его реализация в уголовном праве (вопросы теории, нормотворчества и правоприменения): дисс. на соискание учен. степени докт. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология; исполнительно-трудовое право» / Ильдар Абдулхаквич Тарханов. – Казанск. гос. ун-т им. В.И. Ульянова (Ленина). – Казань, 2002. – 458 с.
6. Баранов В.М. Поощрительные нормы советского социалистического права: моногр. / Баранов В.М. – Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1978. – 144 с.
7. Алексеев С.С. Право на пороге нового тысячелетия: Некоторые тенденции мирового правового развития – надежда и драма современной эпохи: моногр. / Алексеев С.С. – М.: Статут, 2000. – 256 с.
8. Хряпінський П.В. Позитивна кримінальна відповідальність (зміст, форми, реалізація): наук. нарис / Хряпінський П.В. – Запоріжжя: ТОВ «КСК – Альянс», 2008. – 115 с.
9. Звечаровский И.Э. Посткриминальное поведение: понятие, ответственность, стимулирование: моногр. / Звечаровский И.Э. – Иркутск: Изд-во Иркут. ун-та, 1993. – 128 с.
10. Алексеев С.С. Теория права: курс лекц. / Алексеев С.С. – М.: Изд-во БЕК, 1994. – 224 с.
11. Навроцький В.О. Основи кримінально-правової кваліфікації: навч. посіб. / Навроцький В.О. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 704 с.
12. Малько А.В. Стимулы и ограничения в праве / А.В. Малько // Правоведение. – 1998. – № 3. – С. 134–147.
13. Бехтерев В.М. Мозг и его деятельность: науч. издан. / Бехтерев В.М. – М.–Л.: Госиздат, 1928. – 327 с.
14. Оксамытний В.В. Правомерное поведение личности: моногр. / Оксамытний В.В. – К.: Наукова думка, 1985. – 176 с.
15. Луценко І. Поняття та ознаки правового стимулу / І. Луценко // Підприємство, господарство і право. – 2008. – № 5. – С. 11–13.
16. Кропачев Н.М. Механизм уголовно-правового регулирования: уголовная ответственность: моногр. / Кропачев Н.М., Прохоров В.С. – СПб: Изд-во Санкт-Петербург. гос. ун-та, 2000. – 60 с.
17. Малько А.В. Стимулы и ограничения в праве (теоретико-информационный аспект): дисс. ... доктора юрид. наук: 12.00.01 / Малько Александр Васильевич. – Саратов, 1995. – 362 с.
18. Баулін Ю.В. Обстоятельства, исключающие преступность деяния: моногр. / Баулін Ю.В. – Х.: Основа, 1991. – 360 с.
19. Баулін Ю.В. Звільнення від кримінальної відповідальності: моногр. / Баулін Ю.В. – К.: Атіка, 2004. – 296 с.
20. Маляренко В.Т. Амністія та помилування в Україні: навч. посіб. / В.Т. Маляренко, А.А. Музика. – К.: Атіка, 2007. – 700 с.
21. Хряпінський П.В. Заохочувальні норми у кримінальному законодавстві України: навч. посіб. / Хряпінський П.В. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 192 с.
22. Голіна В.В. Судимість: моногр. / Голіна В.В. – Х.: Харків юридичний, 2006. – 384 с.

Петро ХРЯПІНСЬКИЙ

ЗАОХОЧЕННЯ ПРАВОМІРНОЇ ПОВЕДІНКИ
У КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ**Резюме**

Досліджується проблема заохочення правомірної поведінки у кримінальному законодавстві України, аналізується правовий вплив стимулів та обмежень, робиться висновок, що заохочення є найбільш ефективним засобом стимулювання правомірної, соціально корисної поведінки особи в кримінально-правовій сфері.

Петр ХРЯПИНСКИЙ

**ПООЩРЕНИЕ ПРАВОМЕРНОГО ПОВЕДЕНИЯ
В УГОЛОВНОМ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВЕ УКРАИНЫ**

Резюме

Исследуется проблема поощрения правомерного поведения в уголовном законодательстве Украины, анализируется правовое воздействие стимулов и ограничений, делается вывод, что поощрение является наиболее эффективным средством стимулирования правомерного, общественно полезного поведения личности в уголовно-правовой сфере.

Petro KHRIAPINSKIY

INCENTIVE OF LAWFUL BEHAVIOUR IN THE CRIMINAL LEGASLATION OF UKRAINE

Summary

The problem of incentive of lawful behaviour in the criminal legislation of Ukraine is researched, legal influence of stimulus and restrictions is analyzed. The author summers up, that criminally-legal encouragement is the most effective means of stimulation of lawful, socially useful behaviour of the person.